

جشنواره‌های دور از سیاست بازی

گزارشی از جلسه هم‌اندیشی با برخی از مدیران نشر

اشاره

ناشران بخش خصوصی همواره یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین عوامل در فرایند سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی بوده‌اند. از این‌رو تعامل با آن‌ها همواره اهمیت زیادی برای سیاست‌گذاران و مجریان جشنواره کتاب رشد داشته است. دست‌اندرکاران جشنواره در این دوره نیز مانند گذشته، میزبان تنی چند از ناشران بودند تا نقاط قوت و ضعف فرایند سامان‌دهی را از زبان آن‌ها بشنوند و نقدهای آن‌ها را پذیرا شوند. مدیران مسئول انتشارات «تیمورزاده»، «خیلی سبز»، «بداهه»، «نغمه نواندیش»، «مرآت» و «طلایی» دعوت جشنواره را پذیرفته و در این نشست حضور یافته بودند.

افزایش چشمگیر آثار مناسب

در ابتدای این نشست فریبا کیا، معاون سامان‌دهی «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی»، با بیان اینکه دیدگاه‌های عوامل مؤثر بر جشنواره از جمله ناشران، مؤلفان و کتاب‌هایشان به روش‌های گوناگون در ویژه‌نامه جوانه بازتاب خواهند داشت، افزود: «خوش‌بختانه از جشنواره نهم به بعد، شاهد برگزاری هرساله جشنواره هستیم که فرصت رقابت کتاب‌های جدید در هر سال را فراهم کرده است. ما به زعم خودمان تعامل خوبی با ناشران داشته‌ایم. بیش از ۹۰۰ ناشر

آموزشی و تربیتی با ما در تعامل و ارتباط هستند. همچنین، ما به منظور ارتباط بیشتر، در شش دوره از نمایشگاه کتاب شرکت کرده‌ایم. نتایج نشست‌ها و کارگاه‌هایی که با حضور ناشران برگزار شده‌اند نشان می‌دهد که قدم‌ها رو به جلو بوده‌اند، گرچه هنوز با نقطه مطلوب فاصله داریم.»
کیا با اشاره به افزایش آثار مناسب افزود: «با وجود آنکه فیلترهای انتخاب آثار مناسب تخصصی‌تر شده‌اند، اما ۶۰ درصد آثاری که به دست ما می‌رسند، مناسب هستند، درحالی‌که ۱۶ سال پیش این رقم تنها ۱۸ درصد بود. این موضوع مبین آن است که تعامل خوبی بین ما و ناشران شکل گرفته، اما انتظار ما بیش از این‌هاست.»
معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی در ادامه خطاب به

ناشران حاضر در این نشست گفت: «ما طالب شنیدن حرف‌های شما و دریافت بازخورد در مورد فعالیت‌های خود هستیم و می‌خواهیم از نظرات شما برای تقویت و توسعه فعالیت‌هایمان استفاده کنیم.»

سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی به دور از سیاست‌بازی‌ها

در ادامه، کاظم طلایی که مدیر مسئول انتشارات طلایی و نیز یکی از همکاران قدیمی دفتر انتشارات است، گفت: «مشکل اغلب ناشران بخش کودک و نوجوان این است که از فعالیت‌های سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی آگاهی کافی ندارند. به نظر من نظام سامان‌دهی بی‌نقص نیست، اما به دور از سیاست‌بازی‌هاست.»

وی با اشاره به تاریخچه کوتاهی از فعالیت‌های سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی افزود: «نمره قبولی کتاب‌ها «۶۰» از «۱۰۰» است. اگر نمره کتاب‌ها بالاتر از ۶۰ درصد باشد، جزء آثار مناسب قرار می‌گیرند. علاوه بر این، کتاب‌هایی که امتیازی بین ۸۰ تا ۱۰۰ داشته باشند، درجه یک؛ کتاب‌های داوری نمره ۷۰ تا ۸۰ درجه دو و کتاب‌های داوری نمره ۶۰ تا ۷۰ درجه سه را کسب می‌کنند. علاوه بر این، اگر ارزیاب با امتیاز قاطعی کتاب را تایید یا رد نکرده باشد، معمولاً کتاب به کارشناسان دوم یا سوم و گاه چهارمی سپرده می‌شود تا یقین حاصل شود که کتاب مناسب است یا خیر.»

پاسخ‌گویی به ناشران و مؤلفان از دیگر نکات مثبتی بود که طلایی بر آن انگشت گذاشت و گفت: «یکی از مواردی که برای ناشران کمک‌کننده است، اعلام ایرادهای کتاب‌هایی است که نمره کافی به دست نیاورده‌اند. اگر ناشری علاقه‌مند باشد، می‌تواند ایرادهای کتاب خود را در چاپ‌های بعد برطرف کند. از سوی دیگر، وقتی کتابی مناسب معرفی می‌شود، به ناشر اعلام و در سامانه کتاب‌های مناسب معرفی می‌شود. همه این فرایندها ظرف یک ماه به انجام می‌رسد. همچنین آثاری که بین (۶۰ تا ۱۰۰) امتیاز آورده‌اند، در کتاب‌نامه رشد معرفی می‌شوند که فایل آن به صورت «pdf» در سامانه بارگذاری می‌شود. علاوه بر این، آثاری که بین (۷۰ تا ۱۰۰) امتیاز داشته باشند نیز در فهرستگان معرفی و به همه ۱۱۰ هزار مدرسه کشور ارسال می‌شوند.»

شأن سامان‌دهی را حفظ کنیم

طلایی درباره دسترسی ناشران به معیارهای تولید آثار

استاندارد نیز گفت: «یکی از دغدغه‌های ناشران این است که چگونه می‌توانند کتاب استاندارد تولید کنند. به این منظور از سال‌ها پیش سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی راهنماهایی را درباره استانداردها برای همه دوره‌ها و پایه‌ها تولید کرده که برای همه ناشران در دسترس است.»

وی درباره انتخاب داوران نیز توضیح داد: «یکی از فعالیت‌های سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی تربیت داوران است. به این ترتیب که معلمان علاقه‌مند شناسایی می‌شوند و پس از گذراندن دوره‌هایی به عنوان داور کار خود را شروع می‌کنند. این اتفاق خوبی است اما انتخاب داورانی که با ناشران تعامل دارند از آفت‌های بزرگ است. چرا که باعث می‌شود داوری جانب‌دارانه و آسیب‌پذیر باشد.»

کاظم طلایی در آخر گفت: «برخی ناشران آثار ضعیفی تولید می‌کنند و چون با ۶۰ امتیاز هم اثرشان مناسب شناخته می‌شود، بر روی کتاب عبارت «مورد تایید وزارت آموزش و پرورش» را درج می‌کنند. باید برای استفاده از نشان استاندارد یا چنین جملاتی راهکاری اتخاذ شود که شأن سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی با کتاب‌های ضعیف آسیب نبیند. بخش نظارتی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی باید با قوت بیشتری کار نظارتی خود را در این زمینه انجام دهد.»

یک ضرورت: نیاز مخاطب

مریم جدلی، مدیر مسئول «انتشارات نغمه نوندیش»، از دیگر ناشرانی بود که در این نشست حضور داشت. وی با تأکید بر اینکه ناشران باید از معیارهای جشنواره آگاهی داشته باشند، گفت: «متأسفانه برخی ناشران اهل تقلید هستند و به این می‌نگرند که چه کتابی پرفروش است مشابه آن را تولید کنند. در حالی که باید نیاز خانواده‌ها و دانش‌آموزان در نظر گرفته شود. مثلاً براساس یک پژوهش از دهه ۱۳۸۰ تاکنون در آثار کودکان و نوجوانان اقبال به اسطوره‌سازی و نیز توجه به طبیعت بیشتر به چشم می‌خورد.» این ناشر درباره دسترسی به کتاب‌های برتر نیز افزود: «ما ناشران در تبلیغ آثار مناسب به شکل گسترده ضعیف هستیم و فقط سعی می‌کنیم کتاب‌هایمان را زودتر به مراکز دولتی که کتاب می‌خرند، بفروشیم. اما اگر کتاب به شکل گسترده‌ای

تیمورزاده: معتقدم جشنواره رشد معتبرترین جشنواره کتاب‌های آموزشی و کمک آموزشی است و واقعاً حرکت رو به رشدی داشته است

جهانگیری: به نظر می‌رسد اگر قرار است تبلیغی صورت بگیرد، ابتدا باید از بدنه آموزش و پرورش شروع شود

آموزشی و تربیتی می‌تواند کمک کند تا بتوانیم تعریف درستی از مخاطب داشته باشیم؟ شاید اگر در کارگروه‌ها، کارگاه‌ها و پژوهش‌ها هم‌گام شویم، خیلی از مشکلات ناشی از شناختن مخاطب کم شود و جشنواره هم به نتایج بهتری برسد.»

نتایج جدید منوط به افکار جدید

ابوذر نصری، مدیرمسئول

«انتشارات خیلی سبز»، با نگاهی دیگر به جشنواره و زمینه برگزاری آن، بر نقش آموزش در دنیای جدید تأکید کرد. وی در این باره گفت: «ما باید بدانیم در چه کشوری، در چه زمانی و با چه شرایطی زندگی می‌کنیم و می‌خواهیم چه هدف‌هایی را دنبال کنیم. ما در جشنواره قصد داریم بهترین کتاب‌ها را انتخاب کنیم، اما با کدام ذهن و نگرش و با چه هدف‌هایی؟ چقدر هدف‌هایمان چارچوب‌بندی شده‌اند؟ آزادی و خلاقیت چقدر مورد توجه است؟ و آیا اصلاً قواعدی که در پیش گرفته‌ایم، متناسب با زمان است؟ ما باید بدانیم نقش اصلی آموزش و پرورش در دنیای جدید چیست. مطمئناً اگر افکار و چارچوب‌هایمان را از گذشته حمل می‌کنیم، دچار تکرار خواهیم شد.»

مدیرمسئول خیلی سبز که مدیرعامل «انتشارات پرتقال» نیز هست با بیان اینکه اگر می‌خواهیم نتایج و آثار جدیدی داشته باشیم، نیازمند افکار جدید هستیم، گفت: «چند سال است که زمره تعامل آموزش و پرورش با بخش خصوصی وجود دارد، اما به‌طور کلی بهتر است کار را به بخش خصوصی بسپاریم. از نظر من خلاقیت بخش خصوصی با بخش دولتی قابل مقایسه نیست. حتی فکر می‌کنم کتاب‌های درسی هم نمی‌توانند در یک فضای محدود به وسیله کارشناسان منصوب شده تولید شوند، بلکه باید در فضای بازتری نوشته شوند.»

جشنواره رشد، نیازمند ارتقای جایگاه

مدیرمسئول انتشارات خیلی سبز همچنین با اشاره به جایگاه جشنواره رشد گفت: «موقعیت جشنواره کتاب رشد باید مشخص شود. واقعاً قصد داریم خروجی جشنواره چه باشد؟ به نظر می‌رسد متخصصان راهبردهای جشنواره باید مشخص کنند که هدف جشنواره چیست. مثلاً اگر می‌خواهند بهترین فاخرترین کتاب‌ها را انتخاب کنند، طوری این کار را انجام دهند که واقعاً همه آن را قبول داشته باشند. از این‌رو باید فرم‌های امتیازدهی تغییر کنند، چرا که به نظر من خلاقانه نیستند. از سوی دیگر باید نگرش جدیدی هم داشته باشند.»

به دست خانواده‌ها برسد، قطعاً فروش بیشتری خواهد داشت. بنابراین باید در کنار هم قرار بگیریم و برای خانواده‌ها تبلیغات بیشتری داشته باشیم.»

جدلی با اعلام آمادگی همکاری از سوی ناشران گفت: «ما هر کاری از دستمان بر بیاید، انجام می‌دهیم. اما داوری آثار اهمیت زیادی دارد.»

دوری از تکرار با پالایش داوری

در ادامه این نشست مریم صباغ‌زاده، مدیرمسئول «نشر بداهه»، خطر افتادن به ورطه تکرار را یکی از آسیب‌های برخی جشنواره‌ها دانست. وی گفت: «من با جشنواره کتاب رشد آشنایی زیادی ندارم، اما اگر می‌بینم برخی از جشنواره‌های بزرگ کتاب ثمری نمی‌دهند، به این دلیل است که سال‌هاست داوران آن‌ها تغییر نکرده‌اند. باید افکار کهنه را دور ریخت. مراقبت کنید، داوری هم در این جشنواره پالایش شود، ولو اینکه داوران معلمان خیلی خوبی باشند، اما اگر قرار باشد پس از مدتی سلیقه و نگاهی خاص را تحمیل کنند، تنوع و نوآوری از بین می‌رود. این‌ها همه صدماتی است که به پیکره فرهنگ کشور وارد می‌شود.»

وی با اشاره به اهمیت ارزیابی کتاب‌های آموزشی و بیان اینکه اولین اشتباه علمی در کتاب‌های آموزشی و کمک آموزشی آخرین اشتباه است، افزود: «اشتباه کوچک در کتاب آموزشی اشتباه فاحشی است. اگر کتابی دارای یک غلط هم باشد، نباید از امتیاز آن کم شود، بلکه باید کلاً از چرخه داوری حذف شود. کتاب آموزشی دارای اشتباه، ضربه‌ای می‌زند که دیگر غیرقابل جبران است.»

مدیرمسئول انتشارات بداهه درباره حضور پررنگ آثار «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» در میان کتاب‌های مناسب، مخاطب‌شناسی قوی این ناشر را علت این امر برشمرد و گفت: «کانون مخاطب‌شناسی می‌کند و می‌داند چه می‌کند. به همین دلیل هم موفق است. مخاطب و شناخت او در هدف‌گذاری درست، عنصر مهمی است که اغلب از سوی ناشران به درستی انجام نمی‌شود. جشنواره رشد و سامان‌دهی منابع

جدلی: داوری آثار

اهمیت زیادی دارد. نباید شاهد ریزش بی‌انصافانه آن‌ها در همان مراحل اولیه داوری باشیم

طلایی: به نظر من نظام

سامان‌دهی بی‌نقص نیست، اما به دور از سیاست‌بازی‌هاست

نصری: با داشتن اتاق

فکر مشترک با ناشران، می‌توان از ایده‌های آنان برای ارتقای جایگاه جشنواره کمک گرفت

پس به نظر می‌رسد، اگر قرار است تبلیغی صورت بگیرد، ابتدا باید از بدنه آموزش و پرورش شروع شود. موضوع بعدی آن است که اگر آثاری را ممنوع اعلام می‌کنیم، باید جایگزینی هم معرفی کنیم. علاوه بر آن به نظر می‌رسد باید بسته آموزشی را هم جدی‌تر دنبال کنیم.»

تأثیر شبکه‌های اجتماعی را دست کم نگیریم

فرهاد تیموزاده، مدیر مسئول «انتشارات تیموزاده»، از دیگر ناشران حاضر در این نشست بود. وی گفت: «نتایج سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی در دلگرمی ناشران مؤثر است. بنابراین همان‌طور که

دیگر دوستان تأکید کردند، نقطه اساسی این فرایند داوری آثار است.»

وی افزود: «تصور من این است که مجموعه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی به همکاری با ناشران علاقه دارد. از این‌رو بازخوردهای شما نسبت به آثارمان برای ما ارزشمند بوده است. وقتی می‌بینم کتاب آموزشی ما مناسب ارزشیابی شده است، دلگرم می‌شوم. من معتقدم جشنواره رشد معتبرترین جشنواره کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی است و واقعاً حرکت رو به رشدی داشته و به‌طور ناگهانی تغییر رویه نداده است. ضمن اینکه دیدن همه ناشران به‌طور یکسان دلگرم‌کننده است. در این میان به نظر می‌رسد باید برای همه این فعالیت‌ها تبلیغ گسترده‌تری صورت گیرد. از این رو نباید از قدرت شبکه‌های اجتماعی غافل شد. با استفاده از این شبکه‌هاست که ناشران بیشتری از موضوع مطلع می‌شوند و همکاری آن‌ها در طول سال افزایش پیدا می‌کند.»

کیا: با وجود آنکه فیلترهای انتخاب آثار مناسب تخصصی‌تر شده‌اند، اما ۶۰ درصد آثاری که به دست ما می‌رسند، مناسب هستند. در حالی که ۱۶ سال پیش این رقم تنها ۱۸ درصد بود

صباغ‌زاده: اگر کتابی دارای یک غلط هم باشد، نباید از امتیاز آن کم شود، بلکه باید کلاً از چرخه داوری حذف شود

نصری با ارائه پیشنهادی افزود: «می‌توان در کنار جشنواره نمایشگاهی برگزار کرد و برای استفاده‌کنندگان نهایی، تخفیف ویژه در نظر گرفت؛ یا حتی می‌توان از افراد مؤثر و مشهور در حوزه کودک و نوجوان دعوت به عمل آورد. موقعیت جشنواره باید فاخرتر باشد و این کار به سرمایه‌گذاری، اتاق فکر و همکاری بخش خصوصی نیاز دارد. متأسفانه هنوز آموزش و پرورش نتوانسته است بخش خصوصی را درگیر این کار کند، چون همیشه شبهه رانت پیش می‌آید. اما پیشنهاد من این است که یک بار این تهمت‌ها را به جان بخریم و موقعیت جشنواره را جابه‌جا کنیم. من به خلوص نیت کسانی که طرح سامان‌دهی را اجرا می‌کنند، ایمان دارم، اما غلبه راهبرد دولتی را پررنگ می‌بینم. به نظر می‌رسد باید به بخش خصوصی هم پر و بال داد تا تنوع و خلاقیت افزایش پیدا کند.»

وی درباره همکاری با ناشران خصوصی افزود: «با داشتن اتاق فکر مشترک با ناشران، می‌توان از ایده‌های آنان برای ارتقای جایگاه جشنواره کمک گرفت. علاوه بر این، می‌توان از بخش خصوصی در ارزیابی فرایند داوری کتاب‌ها یاری خواست. حتی می‌توان کارگروهی از ناشران خصوصی به داوران اضافه کرد. گرچه از آنجا که تا به حال بخش خصوصی وارد این حوزه نشده است و در این زمینه تجربه‌ای ندارد، اما فرصت دادن، آن را آموخته می‌کند.»

ناآشنایی بدنه آموزش و پرورش با جشنواره

«ناآشنایی بدنه آموزش و پرورش با فعالیت‌های سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی» موضوعی بود که علی جهانگیری، مدیرمسئول «انتشارات مرآت» به آن اشاره کرد. وی در این باره گفت: «هدف از طرح سامان‌دهی آن است که

کتاب‌هایی که استانداردهای این طرح را دارند، وارد مدرسه شوند. اما به جرئت می‌توانم بگویم ۹۰ درصد مدیران و حتی معاونان پژوهشی و مدیران کل از این طرح اطلاع دقیقی ندارند.

